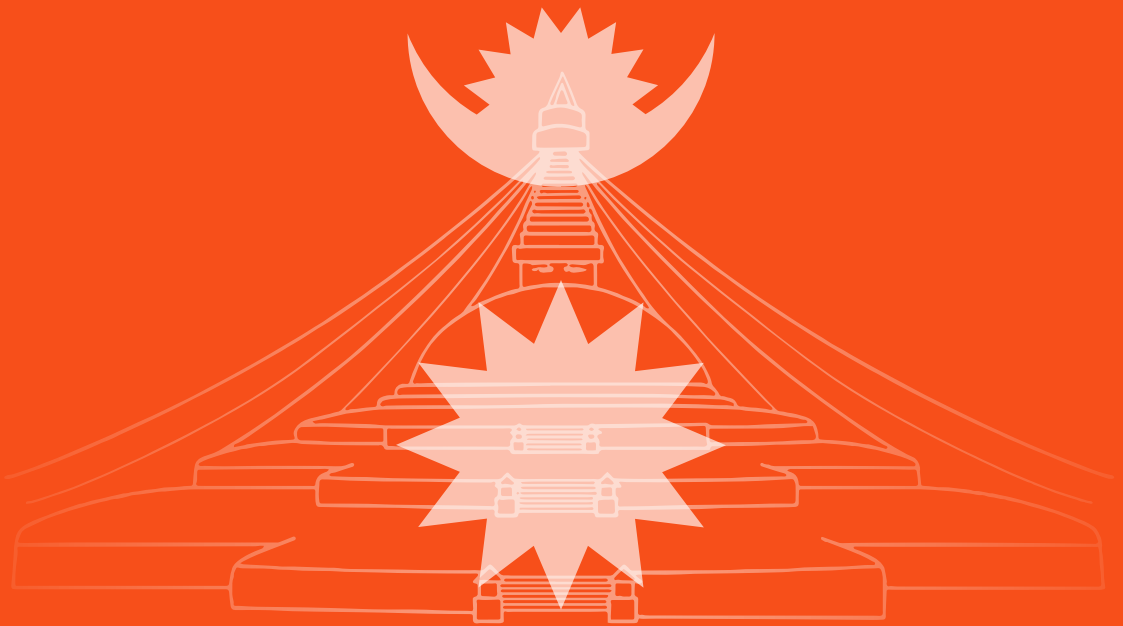

KERÉKNYOMOK

TÁRSADALMI, ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

2024

TARTALOM

TANULMÁNYOK

3 **Majer Zsuzsa**
A „halott ételé” és a „halott jószerencséje” – Két tibeti szertartásszöveg Mongóliából

18 **Cory Sukala**
Politikai megfontolások a Buddha tanításaiban

36 **Porosz Tibor**
A Buddha és a metafizika

NEPÁL

91 Bevezető

95 **Balogh Dániel**
Jayavarman király szoborfelirata

106 **Kelényi Béla**
Egy nagy művész művek nélkül?
A nepáli művészet (át)alakulása a Yuan-kori Kínában

142 **Gelle Zsóka**
Feljegyzés, melynek látványa mosolyra derít – Egy népi kompendium a nepáli Himalájából

169 **Kiss Csaba**
A névár nyelvről

177 **Hidas Gergely**
Mikrohistoria Lalitpurból:
Látogatás egy *vajrācāryā*nál

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

189 Kuzder Rita: *Klasszikus Tibeti Nyelvtankönyv és Klasszikus Tibeti Feladatgyűjtemény*.
Budapest: A Tan Kapuja. 2024.
(Béres Judit)

191 Hans T. Bakker: *The Alkhan. A Hunnic People in South Asia*.
Groningen: Barkhuis. 2020.
(Felföldi Szabolcs)

197 Summaries in English

HIDAS GERGELY

Mikrohistória Lalitpurból: Látogatás egy vajrācāryánál

Jelen írás egy modern névár buddhista mester életrajzát ismerteti, majd bemutatja rituális tevékenységének egy részletét. A gépiratban fennmaradt nepáli nyelvű biográfia betekintést enged Ratnarāj Bajrācārya életébe és a Kathmandu-völgy őshonos buddhista világának komplex és elzárt világába. Lalitpur városának színefalai között megelevenedik a közösség mindennapos élete, szertartásai és ünnepei, szó esik híres szentélyekről és zarándokhelyekről, valamint meg tudhatjuk mennyire fontos a helyiek számára egy fiúutód biztosítása is. A tanulmány második részében a mesternél tett személyes látogatás során elvégzett rítus bemutatása következik, mely először az égitestek (*graha*) kedvezőtlen befolyásának lecsillapítását célozza, majd az Öt Oltalom (*Pañcarakṣā*) és az őket reprezentáló istennők segítségével biztosít védelmet. Legvégül egy papírra írt amulett elkészítésének részleteibe nyerhetünk bepillantást, amely a *Mahāpratisarā* több mint másfél évezredes bajelhárító hagyományát folytatja egészen napjainkig. A rituális gyakorlatot a szerző felvételei teszik szemléletessé a tanulmány végén.

Kulcsszavak: névár buddhizmus, vajrācārya, amulett, *Grahamaṇḍala*, *Pañcarakṣā*, *Mahāpratisarā*

I. Az életrajz

2009 áprilisában a szerzőnek lehetősége nyílt, hogy látogatást tegyen a Kathmandu-völgy egyik elismert buddhista rituálé-mesterénél, Ratnarāj Bajrācāryánál (1925–2020).¹ A néhai mester Patan² városának Lagankhel kerületében, a piac mellett lévő házában, az emeleten erre a célra berendezett szobában fogadta a hozzá érkezőket. A látogatás alkalmával Ratnarāj Bajrācārya átadott egy három-oldalas, szövegszerkesztővel készített, kinyomtatott, nepáli nyelvű életrajzot.³ A cím nélküli mű szerzője nincs feltüntetve, egyes szám harmadik személyben írták, az összeállítója minden bizonynyal maga a mester lehetett, vagy legalábbis az ő végső jóváhagyásával készült el.⁴ Az alábbiakban a nepáli szöveg alapján készített magyar fordítás következik, jegyzetekkel ellátva.⁵

- 1 Egy Cuk Bahāh-ról szóló írása elején önmagát mint Paṇḍit Vaidya Gurujyu Ratna Rāj Bajrācārya nevezte meg, azaz a „tudós”, „gyógyító” és „tanítómester” címet használta. A mester halálának éve nem teljesen biztos, a rendelkezésre álló információk alapján az derült ki, hogy a covid pandémia alatt hunyt el. Köszönöm a néhai Min Bahadur Shakya segítségét, hogy megszervezte a látogatást, és a nepáli nyelvről való tolmácsolást.
- 2 Más néven Lalitpur vagy Yala.
- 3 Úgy tűnik, hogy az életrajz eddig nem került publikálásra.
- 4 Vajrācārya életrajzokat lásd pl.: Lewis & Bajracharya 2016: 155–166.
- 5 A fordítás 2024. márciusában történt a szerző nepáli tartózkodása során Bachan Hamal segítségével, akinek ezért köszönettel tartozom.

Ratnarāj Bajrācārya életrajza 1925–2003⁶

1925-ben,⁷ *ještha* hónap⁸ sötét felének⁹ 9. napján született, apja, Ratnamān és anyja, Biṣṇu Kumāri gyermekeként, a család Cuk Bahāl-i otthonában.¹⁰ Anyja tizenegy gyermeket szült, de csak ő maradt életben.¹¹ Gyermekkorra nehéz volt, de a szülei elegendő étellel és ruhával látták el. 5 éves korában Hiranyavarna Mahāvihārába¹² vitték, hogy megkapja a buddhista *cūḍākarma* beavatást,¹³ és ugyanebben az évben megkezdte tanulmányait. Rendszeres oktatást először apjától kapott otthon. Mivel tanulmányai jól haladtak, olyan simán mint a növények levelei, a Nāg Bahāl (Itilanhe)¹⁴ iskolába (*pāthśālā*) küldték hivatalos oktatásra. Amikor az 1934-es földrengés következtében sok ember vesztette életét és vagyonát, az ő házuk is megsérült. Ekkor 8 éves volt. Ezt követően ment iskolába, és kezdte meg tanulmányait.

Mivel akkoriban még nem volt fűzet és toll úgy, mint manapság, fatáblát kellett vinnie az iskolába. Életkora miatt nehezen tudta csak cipelni, de mivel megvolt benne a tanulási vágy, mégis magával húzta, bár alig bírta. 9–10 éves korára már kívülről recitálta a *Gurumaṇḍala*¹⁵ és a *Samādhi-kalaśa*¹⁶ *Pūjāt*. Tanult tovább, és 11 éves korára tudta a *Śrāddha*¹⁷ és a *Yajña Homa Vidhi*-t¹⁸ is.

12 éves korától *jajmānī*-ként¹⁹ kezdett dolgozni. *Śrāvaṇ* hónapban *jajmān*-ok házaiba járt recitálni. Egy hónapon keresztül minden nap járt házról házra recitálni. 12 és 18 éves kora között *jajmānī*-ként töltötte idejét recitálással (*pāth*), szertartással (*pūjā*) és történetmeséléssel (*kathā*). Addigra már kívülről tudta recitálni a *Svayambhūpurāṇāt*,²⁰ a *Guṇakāraṇḍavyūhāt*²¹ és más *szútrák*at. 1943-ban, 18 évesen feleségül vette Míśri Meju-t. A lakodalomban 500 vendég volt jelen: rokonok, szomszédok és barátok. Abban az időben szokás volt az esküvőről hazaindulóknak

6 A mester életének utolsó 17 évéről nem áll rendelkezésre forrás.

7 A életrajzban az évek a Śri Saṃvat azaz Vikram Samvat szerint vannak megadva. Ebből kell levonni 57 vagy, januártól ápriliséig 56 évet, hogy megkapjuk a nyugati időszámítás szerinti évszámot.

8 A hagyományos nepáli hónapok áprilistől kezdődnek. Neveik angolos átírásban: Baisakh, Jestha, Ashad, Shrawan, Bhadra, Ashoj, Kartik, Mangsir, Poush, Magh, Falgun és Chaitra.

9 Azaz a teliholdtól újholdig tartó félhónap.

10 A *bāhā* (sz. *vihāra*) azaz „kolostor” írott alakja kisebb eltéréseket mutathat: *bāhāh*, *bahāh*, *bāhāl*, *bahāl*, *bahal*. A Cuk Bahāl Lalitpur palotaterétől (Durbar Square) délre, a Tangal Tole körzetben található. Lásd: Gutschow & Shakyā 1980, Locke 1985: 133–135 (Cuka Baha). Lásd még: Basukala & Gutschow & Sharma 2022.

11 Egy nővére, Indramāyā élt hosszabban, aki 1964-ben hunyt el.

12 Az Arany templom (Golden Temple) Patan legnagyobb és legfontosabb buddhista szentélye.

13 Négynapos szertartás, mely során egy fiúgyermek felvételt nyer apja kolostortemplomának közösségébe. Lásd Gellner 1992: 199–202.

14 Szanszkrit neve: Śri Sajaya Jitena Samsthāpita Vasuvaradhana Vihāra vagy Yitilan Vihāra (Locke 1985: 23).

15 Vajrayāna szertartások elején végzett rítus. Lásd pl. Gellner 1991.

16 Ezen ceremónia során először a *Sūryārgha*- és *Svabhāva-pūjāk* zajlanak a *Gurumaṇḍala-pūjā*val kísérvé Vajrasattva számára. Ezután a beavatási (*dikṣā*) istenség (pl. Hevajra, Cakrasaṃvara) *pūjā*ja következik, majd egy *pūjā* a legfőbb tudás (*anuttara-jñāna*) elérése érdekében az Öt Buddha számára, akiket a *pañcagavya* (a tehén öt produktuma) vagy a *pañcāmṛta* (az öt nektár) reprezentál. Köszönöm Deepak Bajracarya és Shanker Thapa magyarázatát a rítussal kapcsolatban.

17 Az elhunytakért végzett rituálé.

18 Tűzáldozat.

19 A *jajmānī* egyfajta pap vagy rituálé-mester, aki szertartásokat végez a megrendelő (*jajmān*) számára. Lásd pl. Gellner 1992: 139–142.

20 A Svayambhū *sztúpa* legendája. Lásd pl. Brinkhaus 1993, Lienhard 2009, Gelle 2022.

21 Lásd Tuladhar-Douglas 2006.

roṭī-t²² adni, ezért egy cukrászt²³ hívtak, hogy a vendégeknek induláskor *roṭī*-t készítsen. 1944-ben apja, Ratnamān lett a rangidős Bāphācā (*pujārī*)²⁴ a Hiranyavarna Mahāvihāra Śākyamuni Buddha templomában. Apja és egy *guruju*²⁵ sokat segített 18 nőnek egy *vrata*²⁶ elvégzésében *śrāvaṇ* hónapban. Abban az időben minden *sangha* tag kétszer került sorra, hogy a templom vezetésében részt vegyen.²⁷

1945-ben elvált első feleségétől. Ugyanebben az évben, *mamsir* hónapban *svayamvara* módon²⁸ újra kötött újra házasságot Kanyā Kumārī-val, aki a Nāg Bahālban élt. 4–5 év házasság után sem született gyerekük. Mivel nem voltak gyermekei, sem elég jövedelme a *jajmānī* munkából, nyitott egy kisboltot, de abból sem sok bevétele származott. Khokanába ment, mert érdekelte az asztrológia (*gyotiṣ*) és meg akarta tanulni.

1952-ben Khokanába költözött. Bhaja Ratna²⁹ is vele volt, írni-olvasni tanították a gyerekeket, *jajmānī* tevékenységet végeztek, horoszkópokat készítettek, és könyvecskéket is írt a *dharmasūtra* és *dhāraṇī* témakörben. De apja, Ratnamān szomorú volt, mivel a fia olyan keményen dolgozott, ezért azzal hívta vissza az otthonába, hogy miért is éljenek külön. Hallgatott a felszólításra, és hazaköltözött. De apja vágya, hogy unokája legyen, még 7 év házasság után sem teljesült.

Az öt tagú családban, amelyben rajta kívül az apja, anyja, felesége és a nővére, Indramāyā voltak, mindenki egy fiúgyermeket kívánt számára. Apja, Ratnamān 1953-ban, *baisākh* hónap fényes felének 9. napján hunyt el, unokára vágyva. Szomorúság fogta el apja elvesztése miatt. Ekkor 26 éves volt. Nyolc év házasság után, 31 éves korában lánya született, ám 18 nappal a születés után a csecsemő hirtelen meghalt *Mha pūjā*³⁰ napján, *kārtik* hónapban. Gyász közben *caitra* hónapban ellátogatott a Jāmāco szentélyhez (*caitya*),³¹ ahol 22 vízfolyás található, rituális fürdőt vett és gyermekáldását kért. Tíz hónap elteltével *māgh* hónapban egy újabb lánya született, de az a kívánsága, hogy fia szülessen még mindig nem teljesült. Miközben a *Dharmāt* gyakorolta, 1959-ben, *bhādra* hónapban egy *Vasundharā Vratāt*³² és egy *Dvādaśī Tīrtha Aṣṭa Vetarāgot*³³ vezetett, és négy *sztūpāt* látogatott meg, hogy *vratāt* végezzen. Kezdetben 8 ember volt a csoportjában, de később már 30. Egy évig *Trṭiyā Tithī*-be járt.³⁴

22 Vaslapon sült kenyérlepeny.

23 *Haluwāī* – szó szerint halwa készítő/árus.

24 Vezető pap, templomőrző. Lásd Gellner 1992: 177–179.

25 Azaz *guru*. A *-ju/-jyu* tiszteletet kifejező toldalék (v.ö. hindi *-jī*).

26 Meghatározott ideig tartó böjti fogadalom, imádsággal és templomlátogatással egybekötve, valamely kívánt cél(ok) elérésének érdekében. Lásd pl. Lewis 1989.

27 A templomkörzet férfitagjai rotációs alapon kerülnek sorra, hogy ezt a tisztséget betöltsék. Lásd pl. Gellner 1992: 176–177.

28 Szó szerint „saját választás.” Eredetileg önálló férj-választást jelent egy házasulandó hölgy által. A meghívott jelöltek természetesen már egy előzetes szelekciót képviselnek.

29 Pontosan nem ismert személy.

30 Ezt a szertartást a nepáli újévkor végzik Baisakh hó első napján (április közepén), és egy öntisztítási rítust jelent.

31 Jamacho Gumba, Nagarjun helység közelében, Kathmandutól északnyugatra.

32 Vasundharā istennőnek szentelt böjti ceremónia.

33 Pontosan nem azonosítható szertartás.

34 Bizonytalan jelentésű mondat. A *trṭiyā tithi* a harmadik napot jelenti az újhold vagy a telihold után. Hasonló nevű földrajzi helyet nem sikerült azonosítani.

Mivel továbbra is fiúgyermeket akart, 1959 *maṃsir* hónapjában ellátogatott a Manakāmanā templomhoz.³⁵ Barátjával, Kṛṣṇa Bahādur Tāmrakār-ral utazott oda.³⁶ Tuṇḍikhelből³⁷ Sāt Ghumtiba³⁸ autóval mentek, majd onnan nyolc napig gyalogoltak, hogy elérjék a templomot. Miután megérkeztek, kifejezte szíve vágyát, elvégezte a szükséges imaszertartásokat (*pūjāpāṭh*), majd négy nap után hazatért. Zarándoklatáról beszámolt feleségének és lányának, elmesélte az utazás könnyebb és nehezebb szakaszait, majd álomba zuhant.

1960-ban három hónapon keresztül (*phāgun*, *caitra* és *baiśāk*) virágot ajánlott fel Śākyamuni Buddhának a Hiranyavarna Mahāvihárában, hogy fia szülessék. Ezt követően 1961-ben imákat (*japa*), recitációt (*pāṭh*), szertartást (*pūjā*) és előkészítő rítusokat (*puraścaraṇa*)³⁹ kezdett Pañca Rakṣā Devī⁴⁰ számára *pauṣ* hónap telihold napjától. Ez *māgh* hónap holdtöltéjéig tartott, az utolsó hét napban rizsszalmán aludt, és 100.000 imát (*japa*) mondott. Ezt az egész világ megszabadulásáért, boldogságáért és békéjéért tette. Az utolsó napon, amikor befejezte Pañca Rakṣā Devī imáját (*japa*) és recitációját (*pāṭh*), és az áldozatot (*yajña*) végezte, öt fénysugár jelent meg előtte. Őfelsége⁴¹ Mahendra királynak⁴² kínálta fel az ételfelajánlást (*prasād*), amit maga vitt el az uralkodónak.⁴³ A király 10 rúpiát biztosított adományként (*dakṣiṇa*).⁴⁴ 1961-ben, *pauṣ* hónapban édesanyja, Biṣṇu Kumārī hirtelen szívleállás következtében meghalt. Egy évig zarándoklatokra (*tīrthasevā*) járt, hogy kedvező újraszületést (*sadgati*) biztosítson neki.

1963-ban harmadszor is megnősült, feleségül vette Guptā Devī Bajrācāryát, a Bhinche Bahāl-ból származó Bekhā Rāj lányát.⁴⁵ Ugyanebben az évben virágokat ajánlott fel Śākyamuni Buddhának, és bemutatott egy tűzáldozatot (*yajña homa*). Ekkor már igen tapasztalt volt a szertartásban (*pūjā*) és a recitációban (*pāṭh*). Amikor *pūjāt* tartott Mīn Nāth⁴⁶ otthonában Bhairavasthānban,⁴⁷ Belā Bajrarāj és Bodhirāj⁴⁸ azt mondták róla, hogy osztozik Jāmana Gubhāju erejében.⁴⁹

1964-ben második felesége, Kanyā Kumārī nagyon megbetegedett. Mivel aggódott, elvégezte a *Graha Śānti*⁵⁰ recitációt (*pāṭh*) és szertartást (*pūjā*), de egy idő után az asszony mégis meghalt. Csalódott volt, és egy hagyományos orvos (*vaidya*) mellett kezdett dolgozni, akit Kavirāj-nak hívtak. Betegeket kezdett látogatni, és gyógynövényekkel (*auśadhi*), *tantrával*, *mantrával* és

35 Kathmandutól kb. 100 km-re nyugatra fekvő hindu szentély. A hagyomány szerint oda zarándokolva a hívők kívánsága teljesül az Istennő kegye révén.

36 Pontosan nem ismert személy.

37 Kathmandu központja.

38 Település kb. 40 km-re Kathmandutól

39 Leginkább recitáció.

40 Az Öt Oltalmazó Istennő: Mahāmāyūrī, Mahāsahasrapramardani, Mahāpratisarā, Mahāsitavati és Mahāmantrānusārīnī.

41 Szó szerint írva *śrī* 5, azaz „ötszörösen áldott!”

42 Uralk. 1955–1972.

43 Hidas 2020: 244 cikkében pontatlanul az szerepel, hogy a rituálé a királyi udvarban zajlott.

44 Amint egy külön erről az eseményről szóló egyoldalas, képekkel is illusztrált lapról (a szerző tulajdonában) kiderül, Ratnarāj Bajrācārya előre értesíti a királyt a rituáléról, és a *prasād* felajánlásáról. Az uralkodó támogatásáról biztosítja, és 10 rúpiát ajánl a költségek fedezésére. A *Pañcarakṣā-vidhāna* szövege került recitálásra.

45 Pontosan nem ismert személy.

46 Pontosan nem ismert személy.

47 Bhairabsthan, Kathmandu Gyaneshwor körzetében.

48 Pontosan nem ismert személyek.

49 A legendás 16. századi mester és tanító, Mañju Bajra Bajrācārya egyik elnevezése, aki a Kathmandu-völgyben tevékenykedett.

50 „Az égitestek (*graha*) megbékítése”

yantrával segített nekik. Ugyanebben az évben, öt hónappal később, nővére, Indramāyā meghalt. További öt hónap elteltével lánya született a harmadik feleségétől.

1965-ben, *kārtik* hónap sötét felének 13. napján, harmadik feleségétől megszületett hön áhított fia, Kula Dīpak.⁵¹ Otthonukban mindenki nagyon örült a fiúgyermek születésének. 1967-ben felajánlott egy *pūjāt* a Svayambhū ötös zarándokhelyén.⁵² Teltek a napok, és 1968-ban, három évvel fia születése után azt javasolta feleségének, hogy építsenek házat Lagankhelben. Mindösszesen 5000 rúpiájuk volt, ezért áldást kért Vasundharā Devi-től,⁵³ hogy teljesítse szíve vágyát. Ugyanebben az évben Silu Tirthā-ba zarándokolt.⁵⁴

1969-ben helyezték le Lagankhel-i házának alapkövét. Ugyanez évben felesége egy másik lányt szült. A családjában most már hat személy élt. Az 1969-es év sötét felhővel borította be: egyetlen fia, Kula Dīpak nagyon megbetegedett. Sokféle módszert kipróbált: gyógynövényeket (*ausadhi*), hagymányos orvosokat (*vaidya*), varázs-gyógyítókat (*dyomā*), mindent, amit csak tudott és tanult, minden eszközt, de a fia nem gyógyult meg. Végül még akkor sem lett jobban, amikor megmutatta egy gyógyszerésznek.⁵⁵ Elsőszülött fia *māgh* hónapban meghalt. Otthonukon felfordulás lett úrrá, mindenki nagyon szomorú volt. Végül szívében arra jutott, hogy nem lehet állandóan szomorúnak lenni, így újrakezdte *jajmānī* munkáját.

1971-ben, miközben fiút szeretett volna, egy újabb lánya született. Az öt tagú család hatfős lett. Második feleségétől származó lánya 1972-ben férjhez ment a Bhinche Bahāl-béli⁵⁶ Dhana Bhāi Bajrācārya fiához.⁵⁷ 1974-ben negyedszer is megházasodott, hogy fia szülessék. Ahelyett, hogy otthonába költöztette volna feleségét, Gaitolban hagyta, de hamarosan hazavitte, és mindenki együtt lakott.

1974-ben a harmadik feleség fiúgyermeket szült. Mindenki boldog volt, és minden igényt kielégítően gondoskodtak a gyerekről. 1977-ben egy újabb lánya született. Most már nyolc tagú volt a család. Abban az időben magas volt a gyermekhalandóság, így nem volt szokás a családtervezés. Mivel a negyedik feleségtől egyetlen gyermek sem maradt életben, elvált tőle. Ezúttal kitöltötte és benyújtotta a váláshoz szükséges papírokat.

1978-ban, *āsvīn* hónap fényes felében, telihold napján, *vratāt* akart tartani egy ereklye-szentély (*caitya*) építéséhez a Kumbheshwar-béli⁵⁸ Bekhā Nārāyaṇ Khaṅgī⁵⁹ számára. Akkoriban az emberek a kaszt és az étel érinthetlenségét illetően még merevek voltak, ő mégis megígérte, hogy segít. Három pap (*pūjārī*) barátjával, úgymint Trailokya Rāj Upādhyāy, Betājyū Herā Kāji Namiraj és Jogarāj Bajrācārya a Henā Bāhālból,⁶⁰ megtartotta a *vratāt*, és ő maga volt a vezető pap

51 Szó szerint „a család fénye.”

52 Szó szerint Nepal Maṅḍala Svayambhū Pañcatīrtha. Valószínűleg a Svayambhū domb ötös Pañcapur elnevezésű felosztására utal, ami az öt elemmel áll kapcsolatban: Agnipur (tűz), Basupur (föld), Śāntipur (úr/tér), Nāgpur (víz) és Vāyupur (levegő).

53 A jólét és gazdagság buddhista istennője. Lásd pl. Shaw 2006: 247–264.

54 A Gosaikunda tó egy másik elnevezése. Hindu és buddhista zarándokhely Kathmandutól északra, 4380 méter magasan fekszik. A tavat a legenda szerint Siva teremtette.

55 Compounder, szó szerint „gyógyszerkeverő.” Még a brit időkben származó elnevezés. Egyfajta orvos asszisztens Nepálban, aki egyszerűbb egészségügyi feladatokat lát el a körzetében.

56 Szanszkrit nevén: Śaṅkaradevasaṃskārīta Mayūravarṇa Mahāvihāra (Locke 1985: 82–85).

57 Pontosan nem ismert személy.

58 Patan egyik körzete, a Durbar Square-től északra.

59 Egy alacsonyabb kasztba tartozó személy.

60 Pontosan nem ismert személyek.

(*mūl purohit*). Összesen 445 *vrata* gyakorló vett részt az eseményen, és az Ī Bahī,⁶¹ Nhāyakam Bahī,⁶² Dhapaḡā Bahī⁶³ és a Koṭibahī⁶⁴ négy kolostorához (bahīl) tartozó, önmegtartóztatást (*brahmacarya*) fogadóik segítségével gondoskodtak számukra az élelemről és minden szükséges dologról. [A magasabb kasztbéliek] majdnem elsöpörték emiatt az érdekes cselekedet miatt, ezért aztán tiltakozott, mondván, hogy ő az alsó kaszt jötevője.

1978-ban egy újabb fia született, akiről minden igényt kielégítően gondoskodtak. 1981-ben egy hétig súlyosan megbetegedett. Ugyanebben az évben bírósági perbe is került. 1982–83-ban küzdenie kellett a perben, de nem adta fel. 1983-ban, *māgh* hónapban nagyon magas láza lett. Sok hagyományos orvos (*vaidya*) és varázs-gyógyító (*jhāraphuk*, *dyomā*) mindenféle módszert kipróbált, de ezek nem segítettek, és a betegség elhatalmasodott rajta. Mindenki tanácsára egy gyógyszerészt hívott, Narayant, aki megvizsgálta, és azt mondta, hogy azonnal menjen kórházba. Levitték a házból és kórházba szállították Ratnamān Tandukār autójával.⁶⁵ Három lánya, Saptarāj, Nemarāj és Jñānī vele maradt, míg felesége otthon volt a fiával. Felesége is aggódott, mert a férje kórházban volt. Miután alaposan kivizsgálták, megállapították, hogy víz van a hátában. Injekciót adtak, hogy eltávolítsák az összes vizet, és beadták a szükséges gyógyszert. Egy hét kórházi tartózkodás után hazavitték. Azt mondta, hogy az asztrológia szerint harmadik fiúgyermeké és az apja csillagjegyeiben volt hiba, ezért betegedett meg.

1987-ben elhatározta, hogy épít egy harmadik házat, majd jóváhagyta a tervet, és megkezdődött az építkezés. Amikor a ház készen lett, megtartották a házszentelőt (*ghar pratiṣṭhā*), és minden rokonát meghívta lakomára. Vasundharā híveként élete során egyszer el akarta végezni a magasztos⁶⁶ Vasundharā Devī *vratáját*. Eredetileg 1989-ben szeretne volna tartani, de nem került rá a sor.⁶⁷ Egy évvel később, 1990-ben, *bhāḡav*⁶⁸ hónap 3. napján készített egy Vasundharā *maṅḡalāt*, és nekikezdett a *vratának* a Ṭaṅga Bāhālban,⁶⁹ majd a hónap 4. napján sok *bahal*-t és *bahīl*-t meglátogatott a közelben. 300 emberrel együtt végezte a *vratát*, és a *bahal*-okban és *bahīl*-okban 500 hívó látogatta meg őket.

1991-ben beavatásra (*dīkṣā*) volt szükség a Hiranya-varṇa templom közösség tagjainak,⁷⁰ és ő tartotta ezt a Cakrasaṃvara templomban. 8–9 napig tartott a *pūjā*, majd a beavatás.

1995-ben, *caitra* hónap 9. napján, amikor hazatért egy *pūjā*-ról a Svayambhū dombon lévő Hārati szentélyből,⁷¹ ugyanaz a régi betegség tört ki rajta a magas lázzal, de négy nap múlva felépült. 1996 *baiśākh* hónapjában rá került a sor, hogy bizottsági tag (*sānyak*) legyen a Hiranya-varṇa Vihārā-ban. Ő volt az egyetlen a nyolc tag közül, aki *thakāli* rangú volt.⁷² Ugyanebben

61 Locke 1985: 205.

62 Locke 1985: 379–382.

63 Másik helyi elnevezéssel: Maṇi Maṅḡap Mahā Bihār.

64 Locke 1985: 209–210. A *bahī*, azaz „kolostor” írása apróbb eltéréseket mutathat: *bahil*, *bahīl*. Sokszor kisebb méretű kolostorra utal, mint a *bahal*.

65 Pontosán nem ismert személy.

66 Szó szerint írva *śrī* 3, azaz „háromszorosan áldott.”

67 A *vrata* megkezdéséhez elvileg engedélyt kell kérni a templomtól. A rotációs rendszerben mindenkiire meghatározott időben kerülhet sor.

68 Gyakoribb írásmóddal: *bhādra* vagy *bhadau*.

69 Locke 1985: 128–133.

70 A beavatások gyakran adománygyűjtés céljából zajlanak.

71 A gyermekek védőistennője. Lásd pl. Shaw 2006: 110–142.

72 Rangidős (Gellner 1992: 61: „elder of the lineage”).

az évben, *māgh* hónapban szentélyt (*caitya*) emeltetett Manmajūban,⁷³ ő lett a Cakra Varṇa Mahāvihāra⁷⁴ rangidős vezetője (*thapāju*), és beavatásokat tartott Ilānaniban.⁷⁵ 1997-ben a Vajravārāhi-templomba mentek,⁷⁶ hogy megünnepeljék a beavatás egyéves évfordulóját. Szintén ebben az évben saját otthonában, Cuk Bāhālban adott beavatást, összesen 54 embernek. A beavatás egyéves évfordulóját a Pulchowk-i Vajrayoginī-templomban⁷⁷ ünnepelték, *jeṣṭha* hónap 11. napján, szombaton, 1997-ben. Addigra összesen öt beavatást adott. Ugyanebben az évben, *āṣāḍh* hónap fényes felének 8. napján vezető rituálé-mester (*cakreśvar āju*) lett a Hiranya Varṇa kolostorban. Ugyanez év *māgh* hónapjában Lumbinibe utazott.⁷⁸

1998-ban ismét Manakāmanāba utazott, és másnap vissza is tért. 1999-ben Tamnā-ba (Dāman)⁷⁹ utazott *pūjā*-t tartani. Ugyanebben az évben tajvaniaknak tartott *pūjāt*. *Bhāduv* hónapban a Shivpuri⁸⁰ laktanyába ment, hogy a magasztos Bhairav szobrát felállítsák.⁸¹ Ugyanezen év *kārtik* hónapjában előntötte a bánat: elszomorította a hír, hogy második fia vízbefullt Malekhuban.⁸²

2000-ben, *śrāvaṇ* hónapban fáradhatatlanul dolgozott a magasztos Cakrasaṃvara szobrának felújításán Ilāmaniban. Többek között Khachamko Nem Ratna Śākyajyu és Bhimratna segített neki.⁸³

2002-ben, *māgh* hónap fényes felének 2. napján nagy ünnepséget tartott: meghívta otthonába a 18 legfőbb kolostor rangidős vezetőjét (*thapāju*), és tiszteleti adományokat (*śradhā dān*) és lakomát adott számukra.

2003-ban Lumbinibe utazott, hogy a békéért és jóléért tartson szertartást egy kolostorban (*gumbā*). Ugyanebben az évben, *āṣāḍh* hónapban, elvégzett egy *Ṣaṭṭriṃśa Saṃvara Pūjā Vidhi*⁸⁴ szertartást Śrīdhar Rānā⁸⁵ házában Kathmandu Viśālnagar városrészében.⁸⁶

[Az 3. oldal alja, feltehetően négy sor, le lett vágva, itt ér véget az életrajz]

II. Az amulett

A szerző korábban említett közel egyórás látogatása során egy *Pañcarakṣā* („Az öt oltalom”) és egy *Mahāpratisarā* („A nagyszerű amulett”)⁸⁷ védelmező rituálé is bemutatásra került a szövegek recitálásával egybekötve (1. kép.). A rítus egy *Grahamanḍala* („Az égitestek *maṇḍalája*”) szertartással (*pūjā*) kezdődött. (2. kép) A kilenc égitest (Nap, Hold, Rāhu, Ketu, 5 bolygó) számára kilenc lapos táblán különböző magvak lettek kikészítve színes textíliákkal, valamint kagyló és kókuszdió. (3. kép)

73 Kathmandu egyik észak-nyugati körzete.

74 Locke 1985: 133–135.

75 Patan egyik körzete az Arany templom mellett.

76 Szentély Patantól délre, Chapagaun helységben.

77 Szentély Patan központi részén.

78 A Buddha szülőhelye, híres zarándokközpont.

79 Kisebb település Kathmandutól kb. 80 km távolságra délnyugatra.

80 Egy erdős vidék a Kathmandu-völgy északi oldalán.

81 Siva haragvó formája.

82 Helység a Trishuli folyó partján, Kathmandutól kb. 70 km-re nyugatra.

83 Pontosán nem ismert személyek.

84 A 36 karú Saṃvara ceremóniája.

85 Pontosán nem ismert személy.

86 Kathmandu elegáns északi részén, Baluwater mellett fekvő körzet.

87 Ezekről lásd pl. Skilling 1992: 138–144. Jelen rituáléban az öt oltalom deifikált formában, istennökként szerepel.

A *maṇḍala* közepére egy váza került, benne virág és pávatoll,⁸⁸ mely utóbbival a mester vízcseppeket szórt meghatározott pillanatokban, miközben füstölő és mécses felajánlásra is sor került. A mester megmutatta, hogy a *Grahamanḍala* közepén hogyan helyezkedik el az öt *Pañcarakṣā* istennő. (4. kép) A rituálé során a mester egy kéziratból olvasva szanszkritul recitálta a *Mahāpratisarā-mahāvidyārājñī* szövegrészleteit. (5. kép) Külön felkérésre a mester elvállalta, hogy készít egy *Mahāpratisarā* amulettet is, amelyet néhány nappal később lehetett átvenni. A talizmán elkészülte után a papírra írt amulettet még kiterített állapotában meg lehetett tekinteni. (6. kép) A mester rituális anyagokat (virágszirmok, szárított növények, magok, színes porok és kandiscukor) szórt az amulett közepére, háromféle színes port és pasztát kent a négy sarkába, majd gondosan összehajtogatta, és fóliába csomagolta, hogy védve legyen a nedvességtől, azután színes textilbe varrta. Végül két fehér fonalat erősített az amulettre, hogy hordani lehessen. (7. kép) Az első látogatás végeztével, illetve az amulett átvételekor adományt volt illő felajánlani.

Az amulettlen a *Mahāpratisarā-mahāvidyārājñī* mindkét *dhāraṇī*⁸⁹ szerepel. Az első *dhāraṇī* a papírlap középpontjába rajzolt lótuszvirág mellől kiindulva körkörösén kifelé haladva íródott. Ezt követi folytatólagosan a második *dhāraṇī* halványabb tintával, és valamivel nagyobb méretű karakterekkel, melynek utolsó részei az amulett négy sarkába lettek felírva:

jobbra fent: *oṃ sarvapāpaviśodhini svāhā*

jobbra lent: *oṃ sarvavyādhiharaṇi svāhā*

balra lent: *oṃ sarvatrabhayaharaṇi svāhā*

balra fent: *oṃ sarvaśatrubhayaharaṇi svāhā*⁹⁰

Bibliográfia

- Basukala, Bijay & Gutschow, Niels & Sharma, Nutandhar. 2022. *Patan – Vābāhā. History and Inventory of a Newar Buddhist Monastery*. Heidelberg: University Publishing.
- Beer, Robert. 1999. *The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs*. Boston: Shambhala.
- Brinkhaus, Horst. 1993. The textual history of the different versions of the «Svayambhūpurāṇa». In: G. Toffin (ed). *Nepal: Past and Present. Proceedings of the France-German Conference Arc-et-Senans, June 1990*. Delhi: Sterling Publishers. 63–71.
- Gelle Zsóka. 2022. A magától keletkezett fény. Narratívák a Szvajambhū sztúpa kultuszában. *Keréknymok* 14: 103–115. <https://doi.org/10.56213/Kerekny.14.2022.07>
- Gellner, David. 1991. Ritualized Devotion, Altruism, and Meditation: The Offering of the Guru Maṇḍala in Newar Buddhism. *Indo-Iranian Journal* 34: 161–197. <https://doi.org/10.1007/BF00207252>
- 1992. *Monk, Householder, and Tantric Priest. Newar Buddhism and its Hierarchy of Ritual*. Cambridge: University Press.
- Gutschow, Niels & Shakya, Hemraj. 1980. „Monasteries (Baha & Bahi) of Patan: A Contribution Towards the Cultural Topography of a Newar Town.” *Journal of the Nepal Research Centre* 4: 161–174.

88 Lásd pl. Beer 1999: 219–224.

89 Varázsige, ráolvasás, inkantáció. A két *dhāraṇī* szanszkrit szövege és angol nyelvű fordítása: Hidas 2012: 48–55, 73, 115–127, 177–182, 209–213, 244–246.

90 Az átírásokban néhány kisebb ortográfiai jellegzetesség standardizált formában szerepel. A második *dhāraṇī* legutolsó szakaszai nem szerepelnek az amulettlen, valószínűleg helyhiány miatt.

- Hidas, Gergely. 2012. *Mahāpratisarā-Mahāvīdyārājñī, The Great Amulet, Great Queen of Spells. Introduction, Critical Editions and Annotated Translation*. Śata-pitaka Series, Indo-Asian Literatures Vol. 636. New Delhi: International Academy of Indian Culture and Aditya Prakashan.
- 2020. Buddhism, Kingship and the Protection of the State: The *Suvarṇaprabhāsottamasūtra* and *Dhāraṇī* Literature. In: D. Goodall et al. (eds.) *Śaivism and the Tantric Traditions. Essays in Honour of Alexis G.J.S. Sanderson*. Leiden/Boston: Brill: 234-248.
https://doi.org/10.1163/9789004432802_012
- Lewis, Todd. 1989. Mahāyāna Vratas in Newar Buddhism. *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 12: 109–138.
- & Bajracharya, Naresh Man 2016. Vajrayāna Traditions in Nepal. In: D.B. Gray & R.R. Overbey (eds.) *Tantric Traditions in Transmission and Translation*. New York: Oxford University Press: 87–198. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199763689.003.0004>
- Lienhard, Siegfried. 2009. *Svayambhūpurāṇa, mythe du Népal suivi du Mañicūḍāvadāna, légende du prince Mañicūḍa (présentation, translittération, traduction et commentaires de la peinture népalaise de la collection Hodgson au musée national des Arts asiatiques-Guimet)*. Paris: Éditions Findakly.
- Locke, John K. 1985. *Buddhist Monasteries of Nepal: A Survey of the Bāhās and Bahīs of the Kathmandu Valley*. Kathmandu: Sahayogi Press.
- Shaw, Miranda. 2006. *Buddhist Goddesses of India*. Princeton: University Press.
- Skilling, Peter. 1992. The Rakṣā Literature of the Śrāvākayāna. *Journal of the Pali Text Society* 16: 109–182.
- Tuladhar-Douglas, Will. 2006. *Remaking Buddhism for Medieval Nepal*. Abingdon & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203007334>

1. kép. A fogadószoba. A szerző felvétele.

2. kép. A *Grahamaṇḍala* rítus előkészületei. A szerző felvétele.

3. kép. Az égitestek (*graha*) *maṇḍalā*ja. A szerző felvétele.

4. kép. A *Grahamanḍala* modern, nyomtatott ábrázolása. A szerző felvétele.

5. kép. Szövegrecitáció. A szerző felvétele.

6. kép. A *Mahāpratisarā* amulett kiterítve. A szerző felvétele.

7. kép. A becsomagolt amulett. A szerző felvétele.